

van nu & straks — [III](#)
[lente](#) mcmxcix

INTEGENDEEL: HET MINISTERIE VAN DE
VLAAMSE GEMEENSCHAP WORDT GESTEUND DOOR
DE BELASTING OP VAN NU & STRAKS.

I E D E R E O N D E R T E K E -
N A A R I S D O O R Z I J N B I J D R A G E
D E V E R T E G E N W O O R D I -
G E R V A N H E T K U N S T E N A A R S -

W I J
Z I J N
U VERHELDERING VERSCHULDIGD. DE
NOODZAAK DAARVAN DRINGT ZICH OP IN TWEE opzichten: wij moeten u
ten eerste de verlichting brengen waarin vandaag niet meer geloofd
wordt. De arrogantie van dit credo roept een tweede op: wij moeten
u onszelf toelichten. Het eerste is het doel & de grond van ons
streven, het tweede betrachten wij in de volgende regels.

Wie zijn wij? Wij zijn de jongste generatie. In ons midden bevin-
den zich bourgeois, studenten, bohémiens & niet-studenten. Wij
zijn een bont gezelschap, ja, maar een genootschap dat verbonden
is door de wil tot gelijkgestemdheid. Uit alle maatschappelijke ge-
ledingen rekruteren wij, over alle leeftijdsgrenzen heen: wij willen
door onze jeugd de jonggeestigheid bij individuen aanzwengelen.
Rekruteren wij op brede basis? Neen, wij zijn ons ervan bewust in
ons streven naar Avant Garde, het risico te lopen, te verworden
tot een subcultuur, een risico dat wij graag lopen, gezien het onlos-
makelijk met dit streven verbonden is. Wij zijn de jongste generatie
voor zover zij bekend zal staan wanneer zij de jongste niet meer is.

Wij vertrekken vanuit een grote onvrede met een versplinterde,
stukgebarsten tijdgeest die zijn scherven verafgoodt, een tijdgeest
waarin elke zingeving opbotst tegen de cynische lach van het betek-
enisloze. Wij vertrekken op een weg, waarvan we de richting al min
of meer aanvoelen: wij willen een uitweg inslaan, de intentie heb-
ben iets te doen; wij willen de scherven lijmen. Beter: wij willen de
scherven vergruizelen & de stof ervan herscheppen. Dit moeten wij
gezamenlijk doen & onderbouwd. Hiertoe roepen wij verzamelen
om bij middel van de esthetiek, de fragmentatie op te heffen door
ze radicaal door te voeren. Dit tijdschrift is het concrete middel, het

forum bij uitstek om blijvend, verspreid & op regelmatige basis de losse ideeën van een zich vormend gedachtegoed uit te zuiveren, te verenigen & op elkaar af te stemmen, ideeën die anders opgeslorpt zouden worden door de algemene vervlakking der postmoderne schijncultuur.

Wij willen ons echter niet bij voorbaat opwerpen met doctrinaire & esthetische categorieën om een nieuw vaandel te plaatsen in de wufte wemeling van literaire normen, maar een katalysator vormen voor het ontpoppen van een nieuwe generatie schrijvers, kunstenaars & denkers. Met 'wij' duiden wij dus geen afgebakende groep van zelfgenoegzame studenten aan, maar het bezielde richtpunt voor éenieder die uit welke hoek dan ook, zich mee wil verzetten tegen de nivellering van onze cultuur. Wij beperken ons dus niet tot de landsgrenzen waarin wij geworpen zijn, maar dienen er wel uit te vertrekken, zoniet vervluchtigen we in geborneerd universalisme, of het tegendeel ervan: ijdel provincialisme. Wij vertrekken

Pro Milone

Uw afscheid, Vader, stemt ons droef
Goede Herder hoor uw schapen
Laat ons klagen hem toch raken
De grijze Kronos, wrede boef.

Gij die 's werelds lijden draagt,
Strooit het zaad waaruit wij leven
't Ontheemde volk dat vloekt & klaagt
Dat slechts dit wenst & niets meer vraagt
Dan deze kelk door te geven.

Verbreek het zwijgen & de zeis
Waarmee hij overheerst de doden;
Schrijf Uw eigen tien geboden;
Maak U klaar voor een nieuwe reis
Naar 't hoogaltaar der goden!

RENIER DE BELIE

TIENTALLEN JAREN HEEFT HET GEDUURD. DECENNIA VAN SCHERVEN VERZAMELEN & ZE WEER BIJ elkaar passen. Van improvisatie om de voor altijd verloren delen provisorisch te vervangen &, wanneer het niet anders kon, de bovenmenselijke inspanning op te brengen: in de plaats van de geleden verliezen opnieuw het oorspronkelijke te stellen, het échte, ab ovo. Bovenmenselijk moeten onze inspanningen zeker geweest zijn, achteraf beschouwd; zijn de besten onder ons niet gevallen in de strijd die eraan vooraf ging? Of in de vergelding nadien, toen onze nederlaag bezegeld was?

Als ook het schone moet sterven & dit in één of andere romantische bevinging tragisch wordt genoemd, dan komt ons, met al onze beperktheden & ons gebrek aan enthousiasme, na al die decennia slechts de troostvermelding toe van een verbitterd-ons-genoedzaakt-te-hebben-geweten datgene voor te bereiden waar we nu, eindelijk, klaar voor staan: een nieuwe, noodgedwongen confrontatie met het materialisme. Van bij aanvang zullen wij offensief zijn: we zijn niet talrijker dan een voorhoede, een pantserspits, & een gros noch een tros vergezellen ons. Wij zijn, voorzeker in het begin, op onszelf aangewezen. Daar het materialisme zijn laatste overwinning zozeer heeft uitgebuit dat er nauwelijks vrije zones meer overblijven, noch openbaar, noch privaat, vechten wij bij voorbaat al op vijandelijk terrein.

Alles, maar dan ook alles, wat er rondom ons ontspoort, toont in zich het ware

gelaat van de vijand: het materialisme. Het materialisme toont zich in het liberalisme, het marxisme, het christendom & al hun derivaten. Zij zijn materialistische doctrines omdat zij het materieel substraat van het menselijk lichaam & het product van zijn inspanningen benadrukken. Het liberalisme legt de klemtoon op het materieel aspect van menselijke competenties & werkkraft & wat het de ondernemer oplevert. Het marxisme doet feitelijk hetzelfde, maar voert bovendien menselijke relaties terug op het materiële: macht & gehoorzaamheid zijn sociaal-economische artefacten. Het christendom, tot slot, & alle andere geïdeologiseerde godsdiensten, benadrukken de negativiteit van menselijke warmte & solidariteit: mensen zijn aan elkaar gebonden door het lijden. Leed betekent dan zoveel als het beschadigde lichaam, het gewonde, het gedegenereerde & het terminale. Het materialisme versmacht de willekeur: alles moet rationeel zijn, causaal verantwoordbaar, logisch & dus noodzakelijk zijn én moet altijd winst betekenen in het licht van het ultieme ‘verlichte’ doel: een zo groot mogelijk goed voor een zo groot mogelijke schare mensen. Tot slot: het materialisme denkt dual in goed versus slecht, juist versus fout & dies intellectualistische artefacten meer. Dit is verwerpelijk, het is een negatie van de menselijke natuur. Slechts geest & materie bestaan: zij zijn niet in tegenstelling. De menselijke lotsbestemming is een gedurige strijd tegen de inertie van de materie. Maar of dit ‘goed’ is? Ik betwijfel het. Het is een morele plicht, maar ook moraliteit mag niets te maken hebben met het meelijwekkende & idiote jammeren om al die ellende in de wereld. Het doet veeleer de ellende nog langer bestaan, doet ze aanslepen. Moraliteit is deugdelijkheid: het is steeds meer massa of materie te onderwerpen aan de kracht van het geniale. Maar ook het geniale is niet het ‘verlichte’ noch het analytische, vermits al evenzeer materialistisch als het negatieve christendom.

Wie de willekeur versmacht, wie de inspiratie wegverklaart, de innovatie & de immanente aangrijpingspunten in ons, mensen, van een transcendent fascinosum, vernietigt de menselijke vrijheid om zijn gedachten te beleven & te belijden. Wie de willekeur buitenspel plaatst: hij is onze vijand, want hij is intellectualistisch & dus totalitair. Vergeet buitendien niet, beste lezer, dat zonder willekeur ook geen esthetiek mogelijk is. Orde moet er zijn, maar zij zal nooit appelleren zo ze monolithisch is, zo er

geen vlek is, geen verstoring. Immers, wat drijft ons in onze betrachtingen voorwaarts? De imperfectie! Haar ervaring is een aanmoediging ons scheppingsvermogen niet zozeer als een modernistische, verlichte, radicaal andere weg te beschouwen, maar als een poging al het foute & corrupte te sublimeren in een wetenschappelijke navorsing, een kunstwerk of een andere schepping.

Onze confrontatie met het materialisme is niet ultiem of definitief. Wij kunnen best opnieuw verliezen. Onze angst geldt echter niet een mogelijke nederlaag: onze bekommernis geldt de natuurorde & de cultuur die we moeten redden & die in een versneld tempo vernietigd zal worden in de strijd buiten onze wil om, nog sneller dan onze tegenstander het zou kunnen zonder ons weerwerk te moeten bestrijden. Echter, zoals alles vergaat & er iets nieuws moet komen, zo zijn wij zeker van de ultieme nederlaag van de vijand. Misschien pas over vijfhonderd jaar, misschien straks al met ons als antagonisten. Elke nederlaag die wij lijden, vergroot de kans dat de volgende confrontatie ons in 't gelijk zal stellen & we het monster een eerste maal – met moeite – overwinnen & daarna steeds makkelijker.

De burgertjes die het 'na ons de zondvloed' belijden, zullen, net zoals vroeger, schrikken. Opnieuw komt hun ultieme nachtmerrie uit het graf opgerezen & opnieuw weten ze dat ze partij moeten kiezen. Hun zelfgenoegzaamheid zal dadelijk als sneeuw voor de zon verdwijnen. Dat zal een vroege overwinning zijn die wij, idealisten, in onze vlaggen zullen mogen schrijven. Velen zullen ons verwoeden & hun hypocriete masker afwerpen: zij zijn belust op wraak voor het onrecht de revanchistische krachten al 210 jaar aangedaan. Daarna zal het gevecht harder worden: wij zullen storm lopen tegen oninneembare vestingen van onbegrip, van hoon & spot, ja zelfs van afgrijzen. Tege-naanvallen zullen worden gelanceerd door inderhaast bijeengegoochelde coalities van intellectuelen & mensen die zich tolerant plegen te noemen, maar in werkelijkheid het meest verstikkende & gruwzame conservatisme invulling geven dat ook maar denkbaar is. Zij zullen op hun eigen terrein verslagen worden. Alle gemeenschapsproblemen die zij restloos sociaal-economisch verklaren & alle individueel menselijke problemen die zij op een 'problematische' context terugvoeren, zullen zij immers niet kunnen oplossen. De natuurorde staat aan onze kant & lacht hen uit in het gezicht omdat ze niet eerlijk met zichzelf durven zijn & hun kleinzieligheid blijven verbergen achter de valse retoriek

van 't kapitalisme, het communisme of de caritas. Onvruchtbaar, chagrijnig & verzuurd als ze zijn, trachten zij uiteindelijk hun eigen miserabel leven op te heffen. Zij zullen dan aanvoeren dat ze nooit willen leven in een maatschappelijke ordening die door ons is bedacht. Waarbij zij voorbijgaan aan het feit dat wij nog nooit een maatschappelijk model hebben bedacht: wij overwegen elk model, zolang het de mensen maar intenser doet leven vanuit hun radix. Hun chagrijn kan niet op tegen onze verbittering, te begrijpen als het gezond zingen van 'de dood is onze bruid!' Wij zijn verloofd met onze eigen eindigheid: Rilke zei dat de moed zo moe wordt & het verlangen zo groot. Wij gaan niet dood van onze eigen verbittering, want wij hebben het frisse geloof van de heropgerezen feniks, als is het niet dit of dat geloof; het is het vertrouwen in het al-menselijke, de paradox die de mens moet blijven: affirmatie & negatie van het goddelijke, orde & willekeur. Ons geloof is fris, maar wij kennen onderhand de regels van 't spel: onze weersin voor de donkere & afmattende nacht van de totale nederlaag speelt ons nu al parten. Kijken wij niet met een nervositeit uit naar de eerste tekenen dat het ons ook deze keer nog niet zal lukken?

Dan zullen zij inderdaad geweld tegen ons inzetten. Verbod, psychische terreur & knokploegen. De schare aanhangers die wij reeds hebben verzameld, zullen wij uitzenden met de opdracht: sabotage! En er is niets zo gemakkelijk te blokkeren of zelfs te vernielen als datgene wat lineair is & volgens een strikte logica werkt. Hun ergste scheldwoorden aan ons adres worden bewaarheid: ja, wij zijn een hiëroglief van vernietiging.

Hoe het afloopt weet niemand. Onze ambities zijn echter beperkter dan vorige maal. Onze geweldige kracht heeft toen immers in het bolwerk van het materialisme & de Verlichting zo'n geweldige barsten geslagen dat de vijand zich nog slechts achterhoedegevechten kan permitteren. De macht van het regime zit voor driekwart in ons eigen hoofd: een wat kleinzerige angst voor de furie van de machteloze, de uitgetelde, de spoedig onthoofde. Een totale oorlog kan het monster niet meer voeren. De loyaliteit van zijn burgers kocht hij af met kwantitatieve welvaart; de omvang van zijn legers met de garantie in dienst nooit te zullen sneuvelen. We gaan nu meer gedecentraliseerd te werk. We gebruiken geen ideologie meer waarin we zelf niet geloven om de massa tot ons te trekken, we voeren geen bezwerende of opzweepende magiërs meer op voor het

volk & dreigen niet meer met de hardheid van ons staal. We zijn eerlijker nu, want we spreken over het kleinschalige, over het rurale & het bos, over de drogist & de barbier, over kwaliteit & bezinning. En dat doen we overal in het Avondland, in Europa: we gaan concentrisch te werk, rukken niet meer op vanuit het hartland. Immers, redden wat er nog is, dat is onze betrachting, redden wat het materialisme nog niet heeft verwoest. De individuele genialiteit, de vrijheid & de inspiratie, het kunstige ambacht & de bezielde wetenschap met onvolmaaktheid te kunnen leven: dát willen wij redden.

Een dusdanige voorbereiding tot de strijd, de gedachtenpolitie, drukkingsgroepen van de gevestigde macht & weerspanning van gemanipuleerde volksgenoten ten trots, toch tot een goed einde te hebben gebracht, is gezien het apocalyptisch karakter van onze vorige nederlaag een fenomenale prestatie. Een esthetisch moment: het moment waarop een zware steen, moeizaam een berg opgerold, op de top kort vrij mag balanceren alvorens hij door de zwaartekracht aan de andere kant van de helling zijn steeds snellere weg neerwaarts begint. Een kort moment van volmaaktheid & voldoening. Dan roept de plicht, de natuurmoraal: ga ervoor, durf de verliezen te lijden die ge gaat oplopen. Die verliezen & de geleden smart zullen zich dan tot een zinnelijke historiek aaneenrijgen & worden gesublimeerd.

Ons verbond is een in slagorde opgestelde kleine bazaar van oude & nieuwe krachten. Van oude overlevenden die het vergund is dit moment van grootscheeps verzamelen blazen, verliezen aanvullen, structureren, uitrusten, plannen & eerste, nieuwe, speldenprikken nog te mogen meemaken. Van nieuwe revolutionairen aan wie wordt geleerd onvermoeibaar te zijn, ondergronds te gaan, zich geestelijk te wapenen & dit tijdsgewricht te forceren daar het hoog tijd is: is het materialisme niet voor eeuwig, de mensen zijn het al evenmin.

20 maart 1999

THUYSWAERDT CROMHOORN

Meilied

Verloren in het lover klinkt
Der nachtegalen slagen,
Dat zachtkens de avondstond omringt
Met melodieus weeklagen.

Nu ginds de late zon verpoost
Met weemoed overtogen,
O blozend rode rozenkroost,
Toon thans uw mededogen:

Gelijk mijn hert dat is verwelkt
Nog vorens 't is ontloken,
Ligt in het lommer van een kelk
De winter doodgewroken.

Dodentrap

De zilte zee, zij zingt gelijk Camenen;
Ziedaar! haar blauw draagt schuim op golvenmond
En hare bries bewaait mijn haardos blond.
Mijn lief: kon ik mij maar met haar veren.

Ach zee, verhaal mij van uw woelig Sehnen,
Zijt gij dan in uw diepten diep verwond,
Zodat gij immer vluchten zult, ontgrond,
En om dit eeuwige weeënleed moet wenen?

Op aard' grijpt niets mij vaster dan uw vocht,
Dat, eenmaal den verdoemden tocht ontwrocht,
Al bruisend blust de kust met enen kus.

In uwe baren bergt gij 't zelfde bloed,
Verheven is uw naderende vloed;
Te kussen uwe kussen is mijn lust!

Blijde Inkomst

Het avondroet is traagzaam neêrgedaald,
En vleugelt om & om gelijk een wind
Die roezig voert, lijk wijn bezwijmt het kind,
In 't dichtgewassen massawoud verdwaald.

't Is al een weemoed die door 't hoofdken maalt,
Om de heerlijkheid die in het zwerk verzwindt,
Om hoogverheven goden — eens bemind,
Die diep in 't schimmenrijk zijn afgedaald.

Doch zie daarginds de komst der helle helden
Waarvan de grote dromen fier vertelden;
Herberg hen als een koning in uw woning.

Want zij bezaaien deze vlakke velden
En buigen dorheid om tot een beloning,
O! leiders naar het Rijk van Melk & Honing!

CHR. MOONEN

HET BALLET VAN

[Voorrede]

HET IS EEN GEMEENPLAATS GEWORDEN IN DE HEDENDAAGSE WIJSGERIGE ANTROPOLOGIE om de mens een onophefbaar differentiële structuur toe te dichten, hem te ontdoen van zijn verlichte zelftransparantie, & aldus het nerveuze, hypochondrische ballet te dansen & met polyfone dissonanties de dood van het subject te bezingen. In zo'n gedeëssentialiseerde mensopvatting lijkt de grond onder het bewustzijn een volledig amorge, anonieme vacuümruimte te zijn die zich in een iconoclastisch hoongelach onttrekt aan elke krampachtige poging tot bepaalbaarheid. Het effect hiervan is dat ons bestaansontwerp dreigt te verzanden in de illusoire bodem van een bodemloos vat, & voortdurend rekenschap dient af te leggen van zijn inauthenticiteit aan een betekenisveld dat hem overstijgt.

Indien we na een ontische reductie van het Dasein tot een instrumenteel voorhanden zijnde, gestuwd door de storm van het operationele beheersingsdenken, de ontologische vraag willen terugstellen naar het wezen van onze existentie, wordt onze krampachtige zelfreflectie meteen door het postmoderne polyperspectivisme verbrijzeld tot gedissocieerde iconen van betekenaars waarvan de betekenis nooit resteloos kan bepaald worden, & verdwijnt ze in de schemerzone van een universaliteitsclaim. Wat een tonale

illusie uit het metafysisch rijk der dwalingen om de vraag te stellen naar het wezen van de existentie! Aangezien we nooit de singulariteit van deze of gene mens in een dialectische beweging kunnen laten opnemen in de universaliteit van een invariante substantialiteit, verliest de mens de illusie die hem troost gegeven had & verschijnt hij op het hedendaags toneel – om het woord van Plato te parafraseren – als een kip zonder pluimen. Zo beschouwen vele postmoderne denkers de mens, met name als een zijnde dat nooit kan samenvallen met zijn momentane zelf.

De ontologische denkfout verradt zich reeds. Men denkt de mens als een zijnde onder de zijnden dat van binnen uitgehold is door het onbewuste & een gedeterritorialiseerde, essentiële verscheurdheid overhoudt. Zo tuimelt men in de valkuil van een ontische reductie van het Dasein & belandt men in naturalistisch vaarwater. In een deconstructionistische euforie van het steeds wisselende spel van betekenissen die nooit tot rust komen, heeft men zichzelf verloren, & dit verloren-zijn, deze naakte veelvuldigheid opgeworpen tot de karos van de differentiële mensopvatting.

De storm die doorheen het Franse deconstructionisme à la Derrida & het differentiedenken à la Lyotard woedt, lijkt uit te monden in een oriëntatieloze bezinning zonder fundamenteën & resulteert in een pervertering van de geest par excellence. Het einde van de Grote Verhalen is met theatrale attributen ingehuldigd; wetenschap, filosofie, politiek, kunst & alle andere mogelijke domeinen van het kenvermogen zijn in een legitimiteitscrisis gestrand, & dreigen te verdwijnen in het avondland van nonsensikale, gefragmenteerde mozaïekjes. Kortom, wat blijft er nog over van de mens in een polyperspectivistisch stukgebarsten wereld? Een zucht, een zweem, & een jammerlijk welbehagen? Of dienen we in dit uitzichtloze landschap een nieuwe kruisweg te bewandelen & ons over het postmodernisme te slepen? Vragen die mij in de positie van filosoof persoonlijk behartigen & die prangender zijn dan de fluctuaties van monetaire standaarden.

Doorheen de woelige geschiedenis van de westerse filosofie merken we steeds het intense verlangen om het kenvermogen a priori of empirisch te funderen, zodat we zekere & ware oordelen kunnen vellen over het andere dan dat kenvermogen: de objectieve realiteit. Steeds ging het daarbij om een fundamentum in concussum, een archimedis-

steunpunt te vinden, dat de veelheid van de ons omringende & innerlijke verschijnselen in een eenheid structureert. De zoektocht naar een funderingsprincipe waarvan men niet meer kan abstraheren, omdat het voorafgaat aan & de mogelijkhedenvoorwaarde vormt van elke abstractie, is het eigenlijke richtpunt van elke wijsgerige reflectie. Nu de grond onder ons bewustzijn een grondeloze, holle ruimte blijkt te zijn, hebben we iedere houvast verloren – wat zich op schrijnende wijze vertaalt in het overbevolkingspotentieel van psychiatrische inrichtingen.

Hoe meer de psychoanalyse echter het wezen van de mens wilde onthullen, hoe meer de mens verscheen als een voor zichzelf ontoegankelijk zijnde, als een wezen dat niet voor zichzelf ontsloten is, & slechts genoeg mag nemen met de lichte doorzichtigheid van een topje van de ijsberg. Het grote probleem echter van de psychoanalytische Schwärmerei is dat het onbewuste noch op strikt logische wijze kan gededuceerd worden uit de termen van het bewustzijn, noch empirisch te verifiëren valt, omdat het zich steeds onttrekt aan bepaalbaarheid & integratie in de premissen van het bewustzijn, & dus het onbepaalde an sich wordt. Normaliter kunnen we – indien de analogie ons dit toelaat – concluderen dat Freud in zijn verticale analyse van de mens dezelfde fout gemaakt heeft als Kant in zijn horizontale analyse van het kenvermogen, m.n. het zelfde fantasmagorische karakter heeft toegeschreven aan het onbewuste als aan het Ding-an-sich.

Het hoeft weinig betoog om in te zien dat we bij Freud te maken hebben met een filosofische funderingsproblematiek. Zijn metapsychologische onderbouw vertoont dit immense hiaat (de onbepaalbaarheid van het onbewuste), & heel zijn psychoanalyse staat of valt met de aanname of de afwijzing van deze hypothetische constructie die door de referentie naar de empirie (psychosen, neurosen, dromen, etc.) nooit resteloos kan bepaald worden. Ondanks de wijzigingen ingevoerd door Lacan & Vergote, die weliswaar de onduidelijkheden, ambivalenties & anomalieën hebben uitgediept, maar zeker geen bevredigend alternatief hebben geboden, lijkt het onze taak te zijn de mens terug te voorzien van een zekere habitus in deze onmetelijk complexe micro- & macrokosmos. Ons telos zal een tweeledige structuur aannemen. Enerzijds het postmodernisme een halt toeroepen, anderzijds een zoektocht ondernemen naar de lichtbakens van de fundamenteen van ons mens-zijn zonder te resulteren in ontologisch essentialisme. We

willen dus geen aanhangers zijn van een romantisch terugdromen aan reeds ver vervlogen tijden van geborgenheid in een veilige Heimat, maar spitsvondige bondgenoten zijn van een steeds wijkende grond van ons bewustzijn.

In hoc signo vinces!

- 21 -

l e n t e 1999
VN&S || III

Le rêve d'un curieux

Connais-tu, comme moi, la douleur savoureuse,
Et de toi, fais-tu dire: "Oh! L'homme singulier!"
- J'allais mourir. C'était dans mon âme amoureuse,
Désir mêlé d'horreur, un mal particulier;

Angoisse & vif espoir, sans humeur factieuse.
Plus allait se vider le fatal sablier,
Plus ma torture était âpre & délicate;
Tout mon cœur s'arrachait au monde familier.

J'étais comme l'enfant avide du spectacle,
Haïssant le rideau comme on hait un obstacle...
Enfin la vérité froide se révéla:

J'étais mort sans surprise, & la terrible aurore
M'enveloppait — Eh quoi! n'est-ce donc que cela?
La toile était levée & j'attendais encore.

— Ch. Baudelaire, Les Fleurs du Mal

I. DE NACHTVLINDER VAN DE VERTWIJFELING

HET BALLET VAN HET BETEKENISLOZE

§ 1. De bevroren waarheid — Na de spectaculaire ontmaskeringen van de metafysische ideeën die ons kenvermogen regulatief hanteert & die soms in een speculatief pathos bezaaid werden met de kiemen van intelligibiliteit, zijn de eeuwenlang uitgekristaliseerde filosofemen bijna helemaal verdampt op de hete plaat van onze tijd & hotsend verdwenen in het schemerduister van uitgebalanceerde illusies, van poëtische metonymieën & metaforen. Ontkracht door de spijker van de tijd, vernield door het proza van het denken, zijn de fundamenteën van ons mens-zijn in hun negatieve eenheid ten gronde gegaan — slechts een heimelijk spoor nalatend van vertwijfeling in een ver Elysium... Met een euforische zwanenzang poogt de wetenschap eindelijk de natuurlijke essentie van de mens volledig te onthullen, & eo ipso de noeste twijgen tussen de doxa & de epistème vanuit een absoluut, perspectiefloos punt tot as te reduceren. De waarheid kan uiteindelijk uit haar donker hol gehaald worden & met sarabandes ten tonele gevoerd worden. En wat meer is, de in zichzelf oplichtende Sophia bevat in haar onmiddellijke gegevenheid het eindpunt van een eschatologische tocht, & a fortiori de bron van ons uiteindelijke heil.

De duisternis in het avondland lijkt volledig weg te deemsteren. Een nieuwe epochè van het weten licht de sluier van Maya met een expansieve kracht op, & deinst in haar overmoedige dynamiek niet terug voor de daarachter verblindende stralen. Bewustzijn, ziel, cogito, het zijn, het absolute, het ene, etc. — welk een rijkdom spreekt nog uit die ijle substantieven? De torenhoge vlucht van de filosofische Vernunft is een illusoire praktijk gebleken die achter de hoogdravende toon van de dialectiek haar zelfkastijding verbergt & zich vergaloppeert in onzinnig gezwets. In het kielzog van haar speculaties voert zij een eindeloos verlangen mee om de mens, dit schitterend ongeluk van de kosmische evolutie, in zijn specifieke zijnswijze & initiële singulariteit existentieel te begronden in een niet-expliciteerbaar, pre-conceptueel principe, met name in zijn altijd al aanwezige verhouding tegenover zijn essentie, tegenover het wezen van zijn bestaan. Dit kunnen

we met Sartre lapidair formuleren in de vuistregel: *L'existence précède l'essence!* wat betekent dat wij de vrijheid hebben om ons zus of zo te verhouden tegenover wat we zijn, dat we de keuze hebben om ons zelf te zijn of niet. Ongeacht de uitwendige bepalingen van onze historische contingentie moeten wij de last op ons nemen vrij te zijn. Dat het Dasein überhaupt dit lastkarakter heeft, betekent dat de mens om authentiek te leven steeds zijn beperktheid & eindigheid moet inzien & niet – zoals uit de superioriteitsgevoelens blijkt – met escapistische procedures tracht te omzeilen.

Mijn bedoeling is echter niet het stilistisch inpakken van een neo-existentialistische preek, noch het ideologisch aanmonteren van sociale cast-outs, maar het ondergraven van het pretentieuze, inauthentieke beheersingsdenken van het wetenschappelijk reductionisme. Dit reductionisme, deze scrupuleuze onderwerping van de werkelijkheid vormt de drijfveer van het wetenschappelijk bedrijf & mondt – om met Adorno & Horkheimer te spreken – uit in een negatieve dialectiek, dit wil zeggen slaat om in zijn tegendeel.

“Die erscheinende Welt hat an der wesentliche Welt ihre negative Einheit, in der sie zu Grunde geht und in die sie als in ihren Grund zurückgeht.”

– G.W.F. Hegel, *Wissenschaft der Logik*

§ 2. Allegorie van de eenzaamheid – In het pathos van deze hyperkinetische, omni-temporele samenleving, waar elk verlangen heimelijk overgeleverd wordt aan de ijzeren hand van een bureaucratisch, schijn-democratisch staatsapparaat, waar elke intentie tot authenticiteit bevroren wordt door de clowneske enscenering van politieke machtsspelletjes, lijken alle krachten die in een hermetisch vat samengebundeld waren te exploderen & in de kroes van energie slechts fragmenten achter te laten van een mythe om de illusies die zich als arabesken rond de waarheid slingeren te vernietigen. Desalniettemin lijkt de mens in de zoektocht naar de essentie van de aan hem ontlukende fenomenen meer ontspoord dan ooit, meer gedecentraliseerd dan hij ooit kon vermoeden, omdat hij

uiteindelijk rekenschap dient af te leggen voor de inbedding van zijn bestaansontwerp in een dynamiek die hem als soeverein subject overstijgt. Hoe valt deze existentiële crisis te rijmen met het blinde vertrouwen in de wetenschap als dienstmaagd voor het heil? Lijkt dit vertrouwen niet een uiting te zijn van het substitueren van de christelijk-monotheïstische zingeving in de totaliteitsaanspraken van het wetenschappelijk polytheïsme? Of dienen we een toevlucht te nemen tot de communis opinio & de stelling aanhangen dat het zinvacuüm correleert met het fin de millénaire?

Om een inzicht te krijgen in het wezen van het hedendaagse zinsvacuüm doen we er goed aan even terug te grijpen naar de ismen-strijd zoals die zich heeft voorgedaan op het einde van vorige eeuw, & het sciëntisme dat zich uit deze fundamentele verwijfeling heeft losgerukt beschouwen als de vangarm voor het opduikende nihilisme. Veel van de symptomen die onze hedendaagse leefwereld bevroeden vinden reeds hun blauwdruk op het einde van de 19de eeuw, & men hoeft weinig vergelijkend-historisch onderzoek te doen om deze descriptieve analyse te boekstaven. Uit die algemene crisis, waarvan de wegwijnende filosoof F. Nietzsche de luidkeels roepende getuige was, sprak een fundamenteel onbehagen over de metafysisch-religieuze levensbeschouwelijke systemen. De mens rolde steeds verder weg van het middelpunt & zocht in deze existentiële crisis zijn toevlucht tot materialistisch-deterministische beschouwingen, die krachtig hun neerslag vonden in het literaire naturalisme. Deze vervreemding, dit projecteren van de verantwoordelijkheid die men draagt voor zijn bestaan in een uitwendige, materiële dispositie, vormde als het ware de keerzijde van het christelijk projectiemechanisme; ja, de binnenwereldse vertaling van het christelijk begrip van transcendentie. Hetzelfde materialistisch reductionisme vinden we nu op schrijnende wijze terug in een wetenschap die zichzelf zeer serieus neemt, & het intense verlangen koestert om onze moraliteit darwinistisch in te kleuren: de socio-biologie. Met vluchtige escapades & rijkelijk gecamoufleerde cirkelrederingen doet zij heel onze betekeniswereld verdwijnen in het moeras van de determinatio, zodat wij slechts met een schuchtere blik kunnen toekijken naar de lotgevallen & mijmeringen van onze draagkrachtige geest, die onomstotelijk gevangen zit in het kluwen van de dialectische wetten van de materie. Veel van dergelijke pseudo-wetenschappelijke bespiegelingen vormen een pendant voor

differentiële mensopvattingen, waar de mens voorgeschoteld wordt als een verscheurde Dionysos, als het zieke dier onder de dieren. Of wij nu een ziek dier zijn of niet, staat buiten beschouwing. De wezenlijke, oeroude vraag naar wat het betekent mens te zijn, wordt overschaduwd door inauthentiek, projectivistisch gekwetter. Alsof men in het holst van de strijd met de totaliteitsaanspraken van de rede zich plots – zoals Ixion, koning van Thessalië – aan de absolute waarheid wil vergrijpen, maar slechts een wolk in haar gedaante omhelst.

Het einde van de XX^{ste} eeuw vertoont het patroon van een systematische vereenzaming, van een innerlijke tweespalt tussen wat de mens vrij van zichzelf gemaakt heeft & hoe hij uiteindelijk in zijn ganse betekenisgeving bepaald wordt door een uitwendige betekenisorde, waarvan hij noch de herkomst, noch de discursiviteit van regels vat. In het ophefmakend boek *Les mots et les choses* heeft de antropoloog M. Foucault, geheel conform zijn tijdgeest, op poëtische wijze gestalte gegeven aan deze decentrerende, aan het bestaan van een anonieme betekenisorde, van een archief van ons weten dat steeds voor ons, in een bepaald tijdsvak van het weten (epistème), verborgen is. De irritatie & fascinatie die met deze ontsluiting van de archeologie van ons weten gepaard ging, was in beide richtingen het effect van een grenservaring dat de mens niet langer die volstrekte soevereiniteit heeft die hem eens zo superieur gemaakt heeft, maar dat hij de eindigheid & beperktheid van zijn bestaan op zich moet nemen. De mens is niet de speelbal van een uitwendige orde, maar de nar van zijn eigen betekenisgeving. In de ervaring met de relativiteit van ons weten ligt de ervaring van onze nietigheid besloten, & van daaruit de weg naar een authentiek bestaansontwerp. Toen Foucault in post-structuralistische trant dit werk schreef had hij een vermoeden dat het veel stof ging doen opwaaien. Het was meer dan een antropologische case-study naar de breuken, de discontinue sprongen in de geschiedenis van ons weten. Het was een radicaal terugfluiten van de universaliteitsaanspraken van de rede, & daarenboven van de monadologische subject-opvatting. De mens is niet meer de vrije, zelftransparante actor van zijn daden; hij mag slechts genoeg nemen met de lichte doorzichtigheid van zijn betekenisgeving, waarvan de sleutel steeds voor hem verborgen blijft. We zijn met andere woorden geen meesters over de betekenis, maar wel over de tekens.

In de lijn van Foucault ontwikkelde zich het postmodernisme-modernisme-debat, een controverse rond de legitimiteitscrises van wetenschappen, politiek, economie, filosofie, etc., dat als inzet de mogelijkheid van een meta-discours heeft. Dit debat lijkt de vorm aan te nemen van het raadsel van wijlen baron von Munchhausen: 'Hoe kunnen we ons met onze beide handen aan de haren uit een moeras trekken?' We weten dat de oordelen van ons kenvermogen steeds hun inhoud ontleenen aan een instantie buiten dat kenvermogen, & dat we dus nooit onze oordelen a priori of empirisch kunnen legitimeren. Maar dit betekent niet dat we ons moeten overleveren aan een volledig onvruchtbaar relativisme dat op lange termijn een fundamentalistische overgave insluit, maar dat we steeds rekenschap hoeven af te leggen van het fallibilisme van onze oordelen zonder te resulteren in onmondigheid. De stelregel van I. Kant: *sapere aude*, durf autonoom te denken, lijkt dan eigenlijk toch universeel geldig te zijn!

Vanuit de achtergrond van de postmodernistische zegetocht klinkt schel de diepe, oceanische melodie van een klaagzang. Daar de legitimiteit van onze oordelen dreigt te verdwijnen in de lege afgrond van de abstracte negatie van het wezen van de zaak zelf, schippert ons kenvermogen voortdurend tussen zekerheid & vertwijfeling, & wordt onze betekenisgeving overwoekerd door een onophefbare vervreemding. Sommige psychoanalytici menen zelfs dat de aliënatie juist de essentie uitmaakt van onze identiteit, & proberen vanuit de fundamentele differentie tussen uitwendige bepaaldheid van het zelfbeeld & drang naar onafhankelijkheid van de identiteit de conflictueuze driftimpulsen & de ambivalentie in het psychisme te onderbouwen. Ik bekritiseer geenszins de waarheidsaanspraken van deze extrapolerende visie op het zogenaamde spiegelstadium, dat in de genese van onze subjectiviteit het tussenstadium uitmaakt tussen de analiteit & de genitaliteit, maar ik stel mij vragen over de effecten van dit denken op onze antropologie. Indien onze identiteit geconstitueerd wordt door de uitwendigheid van het beeld van het voeregologische zelf, dan ligt er in het hart van de subjectiviteit een onuitwisbare vervreemding ten grondslag die alle verdere pogingen tot authenticiteit de facto ondermijnt. Vanuit de fixatie op deze aliënatie wordt de zelfvervreemding & het nihilisme van de mens nog aangewakkerd & tuimelt hij voortdurend in de afgrond van de neutraliteit van monoforme massa's.

Daar zijn zelfbepaling ondergedompeld is in de incommensurabiliteit van diverse zingevingclaims van religieus-morele kaders, gaat zijn krampachtig identiteitsstreven hand in hand met een onthechting aan de inbedding van zijn bestaan in een particuliere traditie die hem steeds overstijgt. De onrust van de verbrokkeling tussen de diverse ethisch-religieuze kaders & de zoektocht naar zijn identiteit, naar die ene illusie waarvan hij zich nooit kan bevrijden & waarmee hij nooit volledig kan samenvallen, vormt de uitdrukking van de menselijke tweespalt. Juist omdat er vooraf geen essentie in ons bestaan geïmplementeerd is, die we via anamnese kunnen ontsluiten, dienen we ons altijd op een of andere wijze te verhouden tegenover ons contingente bestaan, & kunnen we nooit de pretentie hebben om samen te vallen met onze factische vormgeving.

§ 3. Aliënatie: een open wond van de existentie? — In het hart van de vertwijfeling ligt de onophefbare differentie tussen ons wezen & zijn uiterlijke verschijningsvorm, tussen de idealiteit & de realiteit besloten als het onuitputtelijk reservoir van de ambivalentie van onze psyche. Niemand ontkomt aan de tegenstellingen die het bestaan van binnen uit drijven & die we in momenten van zelfreflectie samenbrengen. We kunnen echter nooit de aporie tussen de singulariteit van onze persoon als een steeds in wording zijnd, niet essentialiseerbaar mens, & de universaliteit van ons Dasein, van het abstract neutrale subject dichten. Elke filosofische reflectie zwijgt over deze aporie, maar toont ze door de differentie onophoudelijk te ontsluiten in de lege ruimte tussen haar omgrensde begrippen, die als vuurtorens tussen de klippen van de rede hun licht werpen op de steeds wijkende horizon van het bestaan. Als de wetenschap de pretentie heeft om de schittering, de epifanie van de verschijnselen te doorprikken om achter hun uiterlijke materialiteit te kijken, dan zal ze steeds geconfronteerd worden met de gruwel & verschrikking van hun naaktheid. “Nicht wie die Welt ist, ist das Mystische, sondern daß sie ist,” schreef L. Wittgenstein in de *Tractatus logico-philosophicus*. Noch het ontkennen van het mystieke, noch het te willen doorgronden is de graadmeter van een authentiek bestaan. Oog hebben voor het wonder, betekent het steeds te omhelzen, niet het trachten te bevatten, anders slaat het om in zijn tegendeel.

Wat is nu de aard van de vervreemding, die blijkbaar diep, als een wezenskenmerk ons bestaan bepaalt, & die steeds als een engel des venijns, een Sammaël, werd beschouwd die met alle kracht van onze rede uit ons leven moet verbannen worden? Is de menselijke tweespalt, het ambivalente van zijn psychisme, de grondeloze grond van die dimensie van de existentie die steeds wordt ontvlucht & altijd opnieuw wordt getoond door datgene wat ons overstijgt? Ligt er in de ervaring van de zelftranscendentie een confrontatie met die splijtzam van ons wezen die in het overschrijden van onze beperkte & eindige positie ons noopt verantwoordelijkheid op te nemen voor de contingentie van ons bestaan, waarvan we zelf niet de oorsprong zijn? Deze vragen grenzen duidelijk aan het religieuze, want wat wordt er anders in de religie veruitwendigd dan die beide dimensies van ons psychisme die onophoudelijk tegen elkaar aanbotsen, maar elkaars noodzakelijke keerzijde vormen: het rusteloze, oneindige verlangen & het anonieme geweten dat steeds als een Wachter van de Wet de deur van ons bestaan bewaakt. Wij wankelen voortdurend als een koorddanser tussen deze dupliciteit & weten dat wij ons niet met contragewichten kunnen beveiligen tegen een overhelling naar een bepaalde zijde, maar dat wij steeds met ingetogen gemoed & rustige passen de koord die tussen twee onkenbare masten gespannen is, dienen te bewandelen.

De vervreemding die geworteld is in het ambivalent karakter van ons mens-zijn, is echter geen wezenskenmerk of existentieel van het Dasein, maar het effect van een efficiënte houding ten aanzien van deze tweespalt. Een houding van een zich onthouden van, van het ontvluchten van het engagement ten gevolge juist van de noodzakelijkheid van de confrontatie met de contingentie & beperktheid van het bestaan. Wat bewerkstelligt dit escapisme meer dan een verloochening van het zelf, & dus een beweging weg van het zelf, een vervreemding.

Het leven blijft steeds – naar het woord van S. Kierkegaard – een open wond, dit wil zeggen, is steeds getekend door een negativiteit in het worden, door een tekort aan zijn, dat zolang wij leven blijft bestaan. Een mens valt nooit volledig samen met de positiviteit van de uiterlijke vormgeving, maar is continu in wording & heeft een oneindig streven naar het verwerkelijken van datgene wat hij is, naar het samenvallen van zijn wezen met de vorm die hij daaraan geeft. De negativiteit van het tekort in elke

factische vormgeving is bij nader inzien de Circè van de vervreemding voor iemand die de verantwoordelijkheid ontloopt, maar de Ariadne van de zelfwording van iemand die de verhouding durft aan te gaan zonder zich onkwetsbaar op te stellen.

De postmoderniteit is een symptoom van het ontlopen van het engagement met deze open wond van het bestaan & is tegelijk een uiting van een vrijblijvendheid in het engagement, in het besef dat er een ophefbare differentie is tussen ons wezen & de uitdrukking ervan, tussen onze gedachten, gevoelens, intenties & de onmogelijkheid van een adequate uitdrukking. Maar ze duidt slechts de wond aan, zonder ze van binnen uit open te houden. Zo bewerkstelligt ze een algemene berusting in onze condition humaine, & tendeert ze met haar deconstructionistische vrijblijvendheid naar een doelloos zweven zonder een centraal referentiepunt & naar het vervluchten van al het vaste in ons bestaan.

ILYA EL REY

- 29 -

l e n t e 1999
VN&S || III

COLYA | DE DICHTER: FINALE

Wer nie sein Brot mit Tränen aß,
 Wer nie die kummervollen Nächte
 Auf seinem Bette weinend saß,
 Der kennt euch nicht, Ihr himmlischen
 Mächte! J.W. VON GÖTTE

- 31 -

lente 1999
 VN&S || III

HET WAS EEN
 IN de meimaand
 ge-peinzen ned-
 in een stofferige
 op zijn schoot
 opengeslagen
 'Hoe zonderling
 hij zachtens pre-
 het uiten van die
 hij door een van
 opvlam-mende pi-

VROEGE AVOND
 toen Johannes in
 er zat gezegen
 fauteuil, met
 een willekeurig
 ver-zenbundel.
 toch...' was het dat
 velde & kort na
 verzuchting werd
 onder zijn schedel
 jnscheut gewezen

op zijn koortshoofdigheid, sedert die ochtend immer broeieriger geworden. Hij richtte zijn donkere oogappels onverschillig op het scharlaken schouwspel dat zich achter het geopende venster raam aan het wolkenloze uitspansel voltrok & snoof heftig het verse odeur der lentebloeisels op, dat sinds enkele dagen de benauwdheid zijner kamer leek te verlichten. Daarop tastte hij met ene onvaste hand in de binnenzak van zijn versleten veston om een nog blank meerschuijmen pijpje te voorschijn te halen, tezamen met een verzilverd doosje waarin hij zorgvuldig zijn tabakskruimels borg. Nadat hij

C.C. MALIUS

het charmante tuigje omslachtig had gestopt & naar zijn verdroogde lippen gebracht, schroeide hij 't aromarijke, kroezelige kluwen van tabaksdraden met een brandende lucifer, onderwijl nerveus trekkend aan het mondstuk. De artificiële reuk der rokende pijp verdreef in een wenk het sluimerende bouquet der bloesems dat zoëven nog fris het reukorgaan had gestreeld. Johannes legde het boek, ongelezen naast zich neder op een goedkoop ogend kastje waarop een halflege glazen roemer verzuurde rode wijn prijkte, voorzien van vette vingersporen op de kelk, & hij drukte zich houterig overeind. Bij die handeling bliksemde er een felle leedgolf doorheen zijn kleine lijf, zo erg, dat het hem nagenoeg volledig zwart voor de ogen werd. Nogmaals lurkte hij, bevend nu, aan het kleine smoortuig, daardoor het narcoticum gewaarwordend in zijn longen dat daar lijk een sluipend vergift welig woekeren zou. Niet nadat hij eerst die vervloekte zenuwstorm ietwat voelde luwen, blies hij krachtig de tabaksrook, gelijk een sliert van mist, het vertrek in.

De gehuurde mansarde was weinig zaaks, verre van wat men ruim kon noemen, maar wat dit betrof, had Johannes weinig keus, te weten dat hij zijn uiterst karige kost verdienen moest met het verzenden van poëmen naar enkele couranten. Vele jaren had hij alreeds gesleten tussen deze vier vertrouwde wanden & bij zijn intrek had hij de leef- & slaapruimte cynisch omgedoopt tot 'Het kabinet van den dichter.' Met grijzige ogen, diep in hun kassen weggezakt, nam Johannes het vertrek nogmaals in zich op. Aan het vaalbruine behangsel, bedrukt met merkwaardige patronen, pronkten her & der verspreid enkele kunstige ansichtkaarten, alsook een ingelijste prent waarop de tragische schoonheid van een verdrongen Ophelia ten toon stond gesteld. Naast het open zolderraam, dat uitzag op een wandelpark, stond fier een antieke secrétaire, zijn trouwe schrijftafel, waarachter hij meesttijds te vinden was in vervoering van 't scheppen. Tegenover dit duurbetaalde meublement stak uit het dichte gordijn van tabakslucht een schamele boekenkast af, zuchtend onder de zware last der talrijke, lijvige banden. Het merendeel der werken had hij tot driewerf toe verslonden & dat viel te merken aan de veelvuldige ezelsoren der vergeelde bladen, omgeven door een verbleekte kaft. Johannes las van op enige afstand een hem welbekende titel & declameerde daaruit enkele strofen, die hem eertijds zo welluidend hadden toegeklonken, doch heden tot voze woorden

schenen verworden. Ongemakkelijk zette hij zich op de rand van het roestige ledikant, nam de pijp uit zijn mond, & luisterde naar het piepen van zijn kortademigheid. Zijn schamele gestel wemelde van een misselijkheid, alsof hij op een korte tijdspanne een gigantische vracht smeulende asse naar binnen had gewerkt. Dit gevoel van onwelheid werd nog prangender wanneer Johannes, het hoofd voorover gebogen, het kaalgelopen tapijt bezaaid zag met zwart-verkoolde schroeivlekken & morzels tabaksas. Het was of hij, in een luchtdicht afgesloten aspot, geheel & al zonder zuurstof, wanhopig naar adem hapte gelijk een drenkeling onder het dichtgevrozen wateroppervlak. Kokhalzend vloog hij naar de vensteropening & vulde schielijk zijn longenpaar met de buitenlucht, die als bij wonder zijn ongesteldheid een weinig onderdrukte. Met het zwaar hijgen van een aamborstige, zag hij vanuit zijn zolderkrocht naar omlaag, naar de passanten onder hem, allen weerloos nietig lijkend vanuit dit titanenperspectief. Ieder van hen in beslag genomen door zijn eigen futiele bekommernis, zich haastend in het late schemerlicht der lage avondzon die glom aan de kim...

Het duizelde & suizelde in 't hoofd van Johannes & allengs wendde hij zich terug tot zijn kamer, waar het inmiddels flink donkerde. Hij perste zijn trillende oogleden op mekaar om weder bij zijn zinnen te komen. Herinneringen aan zijn kommerloze kinderjaren wieken in ijle momentopnames doorheen zijn knetterende hersenronkels & afgemat sleepte hij, wankelend, zijn lijf terug op de doorzittende fauteuil. En de gedooft pijp, die hij al die tijd tussen zijn knokige vingers had gehouden, werd neergelegd op de lederen voorkaft van het duurzame boek, naast de vunze kelk. Johannes' tintelende blik ontwaarde, wyl hij met zijn handpalm het klamme zweet op het ongezond bleke voorhoofd wegwiste, de bruin verrimpelde schil van een bedorven appel, verloren liggend in een hoek. De zetel waarop zijn krachteloze zwaarte verpoosde, leek ineens lijk een onophoudelijk voortrazende carrousel rond te tolleren & alles wat hij wenste was rust, & voorts niets...

HOE geheel verschillend was het eertijds allemaal gelopen, toen hij, nog student, een onbekommerd & vermetel leven leiden kon als 't eniggeboren zondagskind van een welgesteld burgergezin. Daar had hij een kiese & besloten opvoeding genoten, vrij van zorg, zich weliswaar af & toe eenzaam voelend in zijn spel, zonder enige kameraad. Evenmin hadden de eindeloze jaren op de kostschool hem weten te vormen tot een zelfingenomen man zodat Johannes, bij zijn intrede in de universiteit, nog steeds iets had meegedragen van zijn argeloze kindertijd. Niettegenstaande zijn dweperigheid, wist hij de nodige virtuoze geestigheid aan de dag te leggen om in te haken op de scherts zijner medestudenten, & zodoende hadden zij hem opgenomen in de kliek. Echter spoedig begreep hij dat hier velerlei verplichtingen tegenover golden. Zo werd hij menige nacht op aandringen zijner uitgelaten kompanen doorheen de universiteitsstad meegesleept naar de goorste kroegen & de meest obscene festijnen om er, eenmaal aangekomen, gezamenlijk uit te barsten in een bacchantische braspartij. Het bruisend gulden gerstenat schuimde dan uit overvolle pinten wanneer die tegen mekander klotsten & 't was haast niet te geloven hoezeer de verkwistende boemelaars, zij aan zij, dansen konden, ganse nachten lang.

De dagen die daarop volgden, geschiedde het dikwijls dat hij tegen het middaguur ontwaakte, belaagd met een schedelkrakende kater, naast een niet eerder opgemerkt meiske, haar wulpse lichaam ganselijk ontbloot. Als dit hem overkwam, kon hij geenszins bevatten hoe het zo had kunnen uitdraaien dat deze niet onooglijke juffrouw zich zomaar bereid had getoond de vrucht haars lichaams te laten consumeren door een benevelde vreemdeling. Aangezien het geslagen gat in zijn geheugen hieromtrent geen enkele opheldering bieden kon, besloot hij dan wijselijk om dat laaghartige loeder uit de behaaglijke zwoelte zijner bedlinnens te verjagen.

Hem verging het zoals eenieder die het kwaad der zonde bedrijft: de allereerste keer dat hij een afkeurenswaardige daad verrichtte, ging deze gepaard met een afstotelijke

walging des gewetens; edoch, bij het veelvuldig herhalen ervan, leidde ze uiteindelijk tot een zenuwslopende verslaving...

Toch zou menigeen onmiddellijk getekend hebben voor het luxueuze studentenbestaan van Johannes, hoe decadent & diep verdorven dat somtijds wel geweest mocht zijn. Wanneer de hectische examenperiode reeds geruime tijd was ingeluid, was hij de enige die nog nasidderde van zijn woeste capriolen & groteske escapades. Niettemin bleek hij het nota bene die tijdens de proclamaties gelauwerd werd, tot groter ongenoegen zijner medestudenten die allen hun schedel kaal plukten omdat zij wél hadden moeten ploeteren & zwoegen & dit voor een veeleer karig resultaat. Men had dus alle reden te geloven dat hij, een intelligente jongeheer, een glansrijke toekomst tegemoet zou treden, & Johannes' beide ouders beseften dit zeer wel. Zij

loofden & prezen Onze-Lieve-Heer-in-den-Hoge voor dit geschenk dat hen te beurt was gevallen & stonden likkebaardend klaar in hun vermetele hoop nog meer te kunnen oogsten van Gods gratiën...

- 36 -

l e n t e 1999
VN&S || III

III.

DIE avond stond na vele winters nog steeds klaar & welomlijnd in Johannes' memorie gegrift, lijkt een verse wonde, die nooit meer helen zou. Het was de duurzame herinnering, die hij zorgvuldig koesterde zoals een jong meisje een gekwetst vogeltje kan vertroetelen. Het was bij valavond geweest & onze briljante student had de gewoonte in de vroege deemsteruren te grijpen naar mantel & paraplu om te ontkomen aan de onuitstaanbaar lang aanslepende verveling die wasemde uit de saaiheid zijner protserige studentenkamer, waarin hij, melancholisch van aard, ten prooi viel aan een intense wereldbrand. Tijdens zulke zwerftochten werd hij bevangen door een opblaaiende gejaagdheid die hem zowat uit zijn huid deed scheuren, een onbestemde onrust naar datgene voorbij het mogelijke, voorbij zichzelf. Met moedige pas had hij toen gemarcheerd doorheen de tanende bedrijvigheid der straten & stegen, trots de weérbarstigheid der ijzige tegenwinden. En op die winteravond was Johannes impulsief een bekoorlijk kerkgebouw binnengeglipt om er te verpozen na de afmattende wandeltocht die hem tot de rand van de stad had gevoerd. Bij het binnenkomen, werd hij vrijwel meteen overmand door een aldoordringende, mysterieuze stilte die loodzwaar leek te wegen onder het gewijde gewelf, & als met een verstomming geslagen, bewonderde hij het vermiljoene avondrood dat als een gloed doorheen de gebrandschilderde glasramen de ruimte kleurde. Zijn gehele wezen geraakte vervuld van een oprechte ootmoed waartoe de pralende luister van deze tempel Gods uitnodigde. Uit vrees de schier sacrale rust lijkt een uiterst broze zeepbel te doorpriemen, temperde hij het gerucht dat opsteeg uit zijn tred op het donkere marmer & die in het ganse Godshuis weergalmde. Voldaan liet hij de sereniteit der middeleeuws aandoende kunstschaten op zich inwerken & de heersende stemming beroerde zoet het wankel gemoed van Johannes. In de zoele geborgenheid van deze volledig verlaten pleisterplaats werd hij aangedaan door een

C.C. MALIUS

donzig welgevoelen waarin hij soezelde lijk een dromende kinderziel.

Plotseling werd hij echter opgeschrikt door kletsende passen van muiltjes op marmer. De gewijde zeepbel die Johannes voorzichtig-teder had gekoesterd, werd gewelddadig stukgeblazen. Als bruusk ontwaakt uit een zachte lentedroom, blikte hij schichtig naar de brutale sterveling die zo grof was geweest zijn wijd uitgespreide wieken met een vingerknip te knakken. Onmiddellijk echter luwde zijn woedegevoel wanneer zijn ogen stuitten op een uiterst bevallige verschijning die met gracieuze gang dit heilige oord, met hem erin, meedogenloos inpalmde. De onvervalste schoonheid emaneeerde lijk strelende manestrallen uit de onweerstaanbare lach op haar rozerode frambozenmond. De jeugdige dame veroorzaakte een duizelingwekkende actio indistans diep in zijn ziel die lijk een harp werd bespeeld door het zachte ruisen van 't saffierkleurige fluweel harer elegante, hoewel puriteinse, japon, vallend tot op de stenen ondergrond. Dronken van vonkelende hartstocht vergat hij van 't bestaan des aardatooms waarop hij zwijmelde & die huidig niet meer onbeduidend tuimelde rond de vurige zonnester, doch erdoor verzwolgen & verteerd werd als door een immens-verzengende vlammenzee. De ranke gestalte begaf zich met plechtige tred naar een in een verloren hoek geplaatst statue, dat voorstelde Onze-Lieve-Vrouw-van-Zeven-Smarten & ontstak er een witwassen kaars. Daarop knielde zij gesmijdig, gebogen haar melkblanke hoofd, & vouwde vroom de handen, alsof begijnen uit ver vervlogen eeuwen haar dat hadden aangeleerd. Johannes' hele wezen beefde bij het aanhoren van het fluisterende gerucht, weemoedig klinkend uit hare onbevleete lippen, godsvruchtig biddend een onbekend gebed. Hij voorvoelde dat het niet lang zou duren vooraleer zij zijn bestaan zou ontvliden: daarom verdronk hij zich in haar verblindende aanwezigheid. Zoals zij, reine, daar in zichzelf gekeerd geknielt zat, scheen het hem toe dat zij gebeeldhouwd was uit het kostbaarste marmer, als was zij een Griekse godin, een Uranische Venus. Haar gitzwarte lokken streelden de fijne schouderen van haar lijzige lichaam & omfloersten een streng gelaat zonder teint dat in zijn volmaaktheid de tranen in Johannes' grijzige ogen losweekten. Zij stond op uit hare vernederde poze, sloeg een ongedwongen kruisteken, & haastte zich naar het portaal. In haar uittocht wierp ze hem een raadselachtige glimlach toe, een frontale ontmoeting, zodat hij even door de knoken zijner knieën knikte. Daarna bleef hij

eenzaam achter met niets van haar behoudend dan de uitstervende echo van haar tred als een fluïd-etherische balsem.

D EZE engelachtige schoonheid wierp een donkere schaduw over Johannes' verleden dat lijk een optrekkend mistgordijn leek te vervagen in zijn memorie, daar hij begreep dat hij tot op deze gebeurtenis nooit eerder waarlijk had bestaan, wat maakte dat zijn persoonlijke geschiedenis zonder referent was gebleven, & dientengevolge ijdel bleek. Hij was al die voorbije jaren een immer fladderende smetterling geweest, meedeinend op de winden des ogenblik, verknecht door de benevelende nectar die geurde uit elke bonte kelk, in 't geheel niet bewust van de broosheid zijner efemere vlerken. Nog geruime poos vermeide hij onbeweeglijk in dat desolate kerkske, waar de schemering alras duisterde, zinderend van de ziedende hartstocht die nog steeds onverminderd doorheen zijn sensitieve zenuwbanen raasde. Toen hij geen hand meer voor ogen zag, besloot hij zich op te sluiten tussen de nauwe wanden van zijn studentenkamer, om te overpeinzen in ijlhoofdigheid wat hem voorleden gegeven was, als was 't een geschenk van de heilige Voorzienigheid zelve. Uit grote vrees dat het hem ingebrande beeld van de serafische freule smeulend sussen zou & verworden tot een blauwdruk van een schichtige schim, nam hij krampachtig een pen ter hand om te bezingen haar hoofse puurheid gelijk een devote vazal, hunkerend deelachtig te worden aan haar onuitputtelijke glans. Aldus ontsproot uit zijn geest het allereerste poëem, het allereerste offer, & voor 't eerst in zijn jeugdig leven nestelde er diep in zijne zieleschachten iets van een waarlijke voldoening, een verzadiging, teder zalvend de gemelijke onrust. Zijn koortsachtig verlangen naar 't onbereikbare, kreeg voor het eerst een naam, waarvan de letters zoeter klonken dan vers gewonnen biehonig.

Doch ras kwam hij erachter dat dit gevoel van oprecht welbehagen van korte duur bleef, want Johannes dwong zich gedegen toe te leggen op de dichtkunst, want intuïtief gevoelde hij dat het schrijven der schone letteren was als een thuiskomen, zoals Odysseus na zijn woelige omzwervingen terugkeerde naar zijn thuishoofdstad Ithaca, & eerst

dán waarlijk Odysseus werd. Zijn poëtische streven ging uitsluitend uit naar háar, de raadselachtige Sfinx, waar de oneindige lust van de onbewuste rust als een fonkelende smaragdsteen te vinden was, & elders nergens. Soms taande zijn euforische schepingskracht, wanneer hij overmeesterd raakte door een alverterende vertwijfeling die zijn gemoed in mineur stemde.

‘Misschien was het al een grotesk hersenspinsel geweest,’ zo placht hij dan bij zichzelf te denken, ‘een levensechte Incubus, voortgesproten uit de ziekelijke verbeelding van een jonge man zonder liefde, wiens gedachten met voortvarendheid op drift slaan gelijk een bronstig hert in ’t paringsseizoen.’ Als hij dan echter die herinnering terug voor de geest haalde, ontwelde weder een zoele gloed in zijn dichterswezen & dan scheen het net dat zijn goddelijke deerne pal vóór hem stond, lachend die fascinerend mysterieuze glimlach. Op zulke momenten vergewiste hij zich ervan dat het bij God geen leugen betreffen kon, zelfs al werd die hem in het oor gefluisterd door het Malin Génie zelve. Deze zekerheid kon echter zijn melancholie om haar niet in het minst verzachten, want hoe Johannes het gegeven ook draaide & keerde met de virtuositeit zijner wroetende poëtenpen, de kans dat hij haar nogmaals aanschouwen mocht, bleef nagenoeg uitgesloten. In elke vooraf grondig ingestudeerde stijlfiguur, elk metrisch stelsel, elk rijmschema waarin hij zijn minnemuze in verzen schoon & vloeiend trachtte te vangen, scheen de gezochte referent van elke voldongen dichtparel tussen de letters weg te glijden in de onbeschreven blankheid van het blad, achterlatend de stomme woorden als waren ze verstorven; gelijk een keurslijf zonder lijf. Al te vaak maar slaakte hij de eeuwige verzuchting dat het bij ieder gedicht onmogelijk bleek de kloof te dichten tussen zichzelf & de godin zijner gedachten, wat nochtans de drijfveer vormde om de overwinning te betrachten op het vorige poëem. Deze steeds weerkerende verontwaardiging maakte hem hoogrood van woede, wat tot gevolg had dat zij evolueren ging tot een obsessief leidmotief, dat in de loop der tijden als een krachtig kruid zelfs zijne kortstondige dromen overwoekerde, & al de rest apathisch liet. Hij torste het loodzware leed om haar ongenaakbaarheid, een eeuwenoude Atlas gelijk, edoch het was geen afzichtelijk lelijke Kobold die hij op zijn smalle schouderen droeg, integendeel, het was hem vergund de schitterachtige schoonheid des Hemels op zich te nemen, hoe zwaar deze hem ook viel. Want ofschoon

er er op de ganse aardkloot niets zoeters kon bestaan of 't moest het teder strelen van zijne Beatrice wezen, was in hem de even heftige zucht naar het vergoddelijken tot in de transcendente hoogten toe van hare Heiligheid. Hij zou er immers nooit toe kunnen komen te dulden dat deze Demoiselle Elue geïncarneerd zou worden in de stoffelijke onvolkomenheid des vlezes, & dat hierdoor iedere betekenis zou verflensen. Zij had Johannes' verlangen in twee helften gekliefd & daardoor een tweespalt aangebracht tussen het wereldlijke begeren enerzijds & het edele beminnen anderzijds. Hoe tergend deze innerlijke verscheurdheid ook wezen mocht, Johannes stelde immer voorop dat het in geen enkel opzicht wijs kon genoemd worden zich te verwonden aan de stekelige doornen indien men in extase wenste te raken van 't odeur der witte, rijpe roos.

Het dichterschap bleek nefast voor Johannes' examenresultaten, nodig om te behalen het door zijn medestudenten felgegeerde einddiploma. Nu de studenten, stuk voor stuk op de hoogte van zijn belachelijk lage cijfers, de rollen eindelijk zagen omgekeerd, verhulden zij niet hun hoon. Van zijn vroegere kompanen viel evenmin enige steun te verwachten, te weten dat Johannes sedert het gewijde voorval onverschillig was komen te staan ten opzichte van hun ledige kwajongensdoenerijen & daardoor in geen tijd van hen vervreemd was geraakt. Het was echter zijn bloedeigen vader geweest die hem heel even terug uit zijn introversie had gehaald met het spuien van zijn toorn op de in zijn ogen staat van oblomovistische laksheid waarin zijn telg verkeerde. Toen de man dermate opging in zijn vuige scheldpreek van onbeteugelde razernij, had Johannes een fikse klap in zijn aanschijn moeten verduren. Hiervan was hij zó geschrokken dat hij prompt zijn persoonlijke bezittingen in een oude koffer bijeen had geprakt & terstond het ouderlijke huis had verlaten, achterlatende zijn grienende moeder, uit wiens warme barensweeën hij was ontsproten, verdwijnend in het nachtelijke duister...

Zo was het gekomen dat hij op de zolderkamer was gestrand, met niets dan een precair levensonderhoud, & de herinnering aan háar uiteraard, zijn enige toeverlaat in de bittere eenzaamheid van de slepende tred der durende dagen & nachten, dewelke hij onverdroten vulde met de inkt, die lijk stromend bloed ieder vel papier bezielen ging.

E ENSKLAPS werd Johannes uit zijn ijlende slaap gehaald, toen een loeiende windvlaag het venster raam toesloeg met een oorverdovende klap. Meteen werd hij gewaar dat de koortsigheid hem nu volledig beetgenomen had, zodat hij de grootste moeite had gekregen met het eenvoudigweg waarnemen van voorwerpen in zijn kamer, net alsof er een gaas tussen hem & de wereld was gespannen. Hij trachtte zich met haast dichtgeknepen oogleden te fixeren op een crucifix op 't boekenrek, maar het onscherpe passietuig scheen te walsen & te schommelen, dat hij er dol van werd. Het doemde in zijn gemartelde hoofd dat dit wel eens zijn allerlaatste uur kon wezen & in plaats van in hartverscheurend snikken uit te barsten, proestte hij het uit in een krankzinnige lachbui, die de inwendige toorts van zijn koorts nog hoger deed opblaaien. Het hysterische geschater verging hem & tranen welden uit zijn bloeddorlopen ogen; zachtken droppelde het zilte traanvocht over zijne ingevallen wangen neer op zijn door pijn verkrampte handen, gevouwen lijk in gebed. Onder zijn beklemmende schedel gonsde een kakofonie van onomlijnde gedachtenspoken, waar hij geen enkele vat op kreeg. Gans zijn ijlende lijf beefde van luciferische stervensweeën & zijn schrepele borst schokte onregelmatig op & neder in een smorend gehijg naar ademlucht, als door zijn verstopte strot gestremd. Met schorre stem maakte hij een krassend gerucht als om zijn branderige keel te schrapen & slapjes balde hij zijne beide vuisten. Stamelend bracht hij uit: 'Vervloekte eenzaamheid... gij die mij nooit verlaten hebt gelijk een onafscheidelijke metgezel... ook met u zal 't dra verlopen... eerst dan kan ik eindelijk geheel alleen zijn... dát is mijn schamele troost.'

De laatste klanken van zijn gramschap wiekten weg in de stilte van het verduisterde vertrek, waar de matte maneklaarte op sommige plaatsen een schaduw aftekende. De toestand van agonie waarin hij nu verkeerde, nam zijn ganse gestel in beslag dat alsmaar krachtelozer werd. Johannes' ijle bereikte een climax & het scheen hem ineens dat het onuitstaanbare tourment verzwonden was, hem als een loden ballast van de schouderen gekeild, waardoor zijn infernale lamentatie diametraal omsloeg in een aanzwellende euforie. Hij slaagde erin zich, in al zijn gebrokenheid, overeind te krijgen & het leek alsof zijn donkere, nog vochtige ogen, eventjes opglinsterden. Met een zweem van ge-

lukzaligheid op het lijkbleke gelaat fluisterde hij: 'Kom, ik heb U verwacht vannacht.'

De deur zwaaide open, & in de opening stond, omgeven door een aureool van licht, de lucide gestalte van háar, de Uitverkoren Dame, zijn Beatrice, zijn Regina, zijn Erato, zijn Al. Uitzinnig van verrukking opende Johannes zijn armen, als om haar in een innige omhelzing te omklemmen. Bij het inzuigen van haar welgeurende parfum, bedacht hij dat pas nu de lente in al haar glorie nedergestreken was in de kamer. Zijn gebarsten lippen vervloeiden tot een extatische glimlach & zijn oogappels rolden traagzaam weg in hun zwarte kassen. Volledig uitgeput bezweek zijn lichaam onder deze weelde & stortte neder op het bevelde tapijt, wat een stofwolk deed opwaaien. En in deze ongelukkige val hield hij zijn wazig zicht gestadig gericht op de serafische verschijning, wier onmenselijke volmaaktheid geen enkele schepper verried, of zijzelve moest het wezen. Reutelend op de grond, ontwaarde hij een langwerpige voorwerp dat de Engel in haar heilige handen omklemd hield. Het was een smalle dolk, waarvan het zilveren lemmet in de maanglans schitterde als een diamant. Johannes begreep, scheurde in een laatste krachtinspanning het hemd van zijn amechtige borstkas & prevelde haast onhoorbaar: 'Het is volbracht...'

Daarop werd hij geheel & al verzvolgen door een paradijselijk visioen met niets dan de heerlijkheid der Elyseïsche velden; daar waar onophoudelijk weerklinkt het harmonieuze snarenspeel der minnelier...

februari 1999

C.C. MALIUS

The Mirror
 Showing me
 my face as I
 was when I
 was a child
 In the Mirror
 I saw my face
 As I was then
 E. J. 1895

a. E.

Geen u noch ik, geen mensen meer.
Geen ziel of lotverwantschap kwelt
Want weg met lafheid die slechts roemt
De noemer van oprechte lak
Aan durf om 't altoos immerweer
Een rechtgehouden eigeneer
En opgehouden schijnvertier,
Gedwongen door onz' stervensaard
Naar vlees of geestgeworden vlees.

Geen liefdejeugd of wassende
Liefde: te nuchter om zonder
Bewustzijn te huwen, te lief
om te roven.
Geen opgang in 't schone.

Slechts weg want huilend moegeveinsd:
Weg, de tranen die mij manken—
Wat rest ons dan slechts eeuwigheid...

L.M.

ONDERSTAANDE BRIEVEN ZIJN EEN DRIETAL JAREN OUD. DE EERSTE WERD GESCHREVEN door Herwig Frederickx, een jonge dichter, de tweede door Karel Hermans, doctorandus in de wijsbegeerte. Op 27 december 1996 kwamen zij in een tragisch ongeluk om het leven.

Zij stierven samen, nog voor hun talent tot volledige wasdom kon komen. Hun literaire nalatenschap bestaat uit dagboeken, brieven, gedichten, essays, enige verhalen & een niet gering aantal aforismen, geheel in de stijl van hun beider voorbeelden: Multatuli & E.M. Cioran. Hun ouders hebben de goedheid gehad mij – die hun gezamenlijke vriend was – van hun werken in het bezit te stellen, & gaven mij de toestemming ze te gelegener tijd aan de openbaarheid prijs te geven.

De brieven, die u hieronder kunt lezen, vormen het begin van een correspondentie die gevoerd werd vanaf juni '96 tot hun jammerlijke dood. De auteurs bezinnen zich erin over de vraag hoe begrippen als 'postmoderniteit', 'cultuur' & 'identiteit' met elkaar kunnen verzoend worden, een vraag die mijns inziens – met de millenniumwende in het verschiet – meer dan ooit relevant is. De antwoorden die zij formuleren op die vraag verschillen danig, zoals ook hun karakters hemelsbreed van elkaar verschilden. Herwig, hartstochtelijk & bevlogen, Karel, nuchter & bedachtzaam, vonden elkaar in hun gemeenschappelijke zoektocht om op de grote levensvragen een authentiek ant-

woord te vinden. Zijzelf hebben die zoektocht niet tot het einde toe kunnen volbrengen. 'Van Nu & Straks' wil daarom ook mede een poging zijn om hún doel na te streven & te reiken naar de hoge idealen die hen voor ogen stonden... Het publiceren van hun woorden is een eerste stap in die richting & een eerbetoon aan twee vrienden, die ik zeer liefhad & die ik ontzettend mis.

Voel u bij het lezen hunner brieven, beste lezer, niet gedwongen partij te kiezen voor één van beiden. Weet dat zij in hun leven, in denken & doen, altijd zeer complementair waren: eerder dan elkaar te bestrijden hebben zij elkaar immer pogen aan te vullen. Zich door elkaars woorden & gedachten te verrijken & steeds maar van elkaar bij te leren, was hun grootste genot...

Zeer Geleerde Vriend,

- 47 -

l e n t e 1999
VN&S || III

Enige weken geleden voerde ik een interessant gesprek met enkele geestverwanten. De discussie leidde ons alras naar de vraag hoe we op de beste wijze konden omgaan met het culturele overaanbod, dat ons middels alle mogelijke kanalen bereikt & op ons afgevuurd wordt.

Eén van de deelnemers aan onze samenspraak beschreef ons allen als slachtoffers van wat hij ‘culturele indigestie’ noemde. Hij bedoelde daarmee – en ik neem de vrijheid zijn woorden uitvoerig te citeren – “dat wij weliswaar op een bijzonder jachtig tempo in de gelegenheid gesteld worden om te smullen van een reusachtige informatievoorraad, maar dat de opgenomen spijs, door de grote hoeveelheid waarmee we haar tot ons nemen, aldra tot krampen leidt, omdat het individu niet komt tot een volledige verwerking & vertering ervan, & zo een ernstige vorm van diarree ziet ontstaan. Even snel als de informatie naar binnen wordt gewerkt, zo snel verlaat zij ook weer de geest, in verdunde & vervloeide vorm evenwel. Het individu blijkt er niet toe in staat het hem aangeboden culturele aanbod naar behoren te verwerken. Hij kan dat wel proberen – Wordt hij er niet veeleer toe gedwongen? – door er zich steeds maar opgejaagder & gulziger aan te goed te doen, maar hij zal, gedwongen door de kwelling van buitenissig pijnlijke convulsies, al spoedig genoodzaakt worden zijn blinde honger naar informatie terug te schroeven, of er althans toe aangewezen zijn hem beter te kanaliseren & in zekere banen te leiden.”

Ge zult het zeker met me eens zijn dat de beeldspraak, waarvan mijn gesprekspartner zich bediende, hoewel bloemrijk, noch sierlijk, noch verfijnd is... Toch sluit ik me graag bij de kern van zijn betoog aan. Een mens heeft voorzeker een ongelooflijke nieuwsgierigheid & kennisdrang – een neiging die u, die onaflatend peuzelt van de vruchten van de Boom der Kennis, zeker niet vreemd is – maar hij zou meer moeten inzien dat hij nu eenmaal niet van alles op de hoogte kan zijn. Er zullen altijd dingen

“Wat poëzie, myn God,
opdat ik niet verga van walging,
over zoveel walglyks óm my!”
– Multatuli, Ideeën (361)

overblijven die hem ontgaan, omdat hij ze niet bespeurd heeft, omdat ze zich te ver van hem verwijderd voordoen, of omdat er niet zoiets bestaat als een alomvattend orgaan, dat alle uitwendige prikkels registreert & doorzendt naar zijn verschillende receptoren, d.i. mensen wier enige doel het in dit leven lijkt te zijn om zoveel mogelijk informatie te vergaren.

Maar ach, die mensen, — & behoort gij zelf niet tot hen, gij, steeds gebogen over bestofte studieboeken, gij, almaar gekromd achter het oplichtend scherm van uw tekstverwerker, gij, verstrikt tussen de draden van het wereldwijde web — zij vergeten stil te staan bij wat zij van de rest van hun leven (hun eigen leven) te verwachten & te maken hebben. Door zich louter toe te spitsen op dingen die buiten henzelf om in de wereld gebeuren, verliezen zij uit het oog hun eigen levensproject, dat aldus op het ondergeschikte plan terechtkomt & herleid wordt tot bloß ein Mittel ter verwezenlijking van het feitelijke levensdoel, dat er enkel nog in bestaat om zo volledig mogelijk ‘op de hoogte’ te zijn.

Maar weten zij dan niet dat zij, door zich dermate in het bestaan van het andere & de levens van de anderen vast te pinnen, in de eerste plaats zichzelf & hun op zichzelf staande identiteit verloochenen? Beseffen zij niet dat zij, door zo te handelen, zichzelf kwijt raken? Dat zij zich nog louter beschouwen als antennes, die zoveel mogelijk golven proberen op te vangen, maar die onmogelijk allemaal weer kunnen uitzenden, zelfs niet naar zichzelf? Het gevecht dat zij leveren is er één, niet alleen tegen zichzelf, maar ook & vooral tegen al het andere, dat de eigen identiteit onherroepelijk heeft aangetast & onstuitbaar verdergaat dat te doen. Ertegen opboksen leek in het begin een gemakkelijke taak. De dingen zouden wel in de juiste plooi vallen vroeg of laat, maar al gauw ging de chaos definitief overheersen & ging het individu de wanorde als de natuurlijke staat beschouwen, & dus verkiesbaar boven de saaie, zichzelf herhalende & daardoor erg vervelende ordelijke wereld.

En in die chaos heeft men zich genesteld, in die chaos heeft men berust. Zelfs in de kunst begon men zich te beperken tot het in der treure toe beschrijven van die orde-loosheid. De zoektocht naar waarheid & schoonheid maakte niet langer deel uit van het streven der kunsten. Neen, over het alledaagse, het gewone & het lelijke moest het

gaan! Over de menselijke ontoereikendheid, over de onmacht van het individu om de werkelijkheid in te perken, ja zelfs over het onvermogen zelve om die onmacht onder woorden te brengen...

Welnu, mijn vriend, ik wil geloven dat waarheid & waarden & schoonheid niet teloorgaan, dat waarheid & waarden & schoonheid in al hun facetten wel formuleerbaar zijn. Ik wil meemaken & bewerkstelligen dat verhalen, mythes, fabels, sprookjes & parabels opnieuw aanslaan. Ik wil niet meer geloven in het ene grote verhaal dat nu al veel te lang rechtstaat & krampachtig overeind blijft: het grote verhaal van ons postmodern klimaat heeft weldra afgedaan! De mot zit niet in de mythe!

Ik ben niet de enige die me niet lekker voelt in deze tijd, ik ben niet de enige die me aan de alom tegenwoordige vervlakking stoort. Ik pleit voor reliëf, voor toppen & dalen, voor hoogten & laagten. Ik wil opnieuw verwonderd worden — op de top van een wondermooie berg genieten van een prachtig panorama, constant nieuwe lucht inademen. Ik wil kunnen ondergaan & aangedaan worden: ik wil de dingen mij laten overkomen, zonder mij vragen te stellen over hun precieze herkomst, zonder hen tot op het bot te dissecteren, zonder hen steeds weer in enge vakjes te willen onderbrengen... Ik wil geactiveerd worden op een passieve manier: de werkelijkheid overkomt mijn naakte, naïeve, blote ik. Ja, ja, ik wil bloot zijn & beginnen.

Ik besef ten volle: tegenover de alomtegenwoordige werkelijkheid ben ik onmachtig, nietig, n-iks. Ik onderga pretentieloos wat groter is dan mezelf. Ik lijd niet aan groothedswaan. Mijn scheppingen, wat ik creëer (gij las reeds mijn gedichten, gij beoordeelde ze met analyse & kritiek), verzinken in het niets bij dé Schepping, maar het is al te plezierig mij van tijd tot tijd een kleine God te voelen, om tot volledige inertie te vervallen. Enthousiast expressief, passief geagiteerd wil ik van mijn recht gebruik maken om te schuimen & te bruisen van levenslust & geestdrift. Ongeremd wil ik zijn, onafgeperkt mijn kunsten, ongedwongen wil mijn stem weerklinken. Mogen andere stemmen zich spoedig bij de mijne voegen!

Vanuit dat streven, amice, is het mijn gevoel dat de wereldvisie van de hedendaagse mens dringend aan een herdefiniëring toe is, & wel zo dat er opnieuw afstand kan gedaan worden van de allesoverheersende dwingelandij der cultuur, die als een reusa-

chtig net iedereen & alles in haar greep houdt. Ik pleit voor een terugkeer naar de enige echte & waarachtig unieke natuurlijke staat, een toestand die als uitgangspunt precies, & enkel & alleen, het natuurlijke kiest. De natuur in zijn totaliteit, jazer, maar vooral de natuur van het individu zelf. En wat is er het individu nu meer aangeboren (nativus-naïef) & natuurlijk dan zijn spontane gerichtheid op zichzelf? De mens is van nature een zeer egoïstisch wezen, & zou daar opnieuw op een ongedwongener wijze moeten voor durven uitkomen.

Egoïsme is echter een term die niet mag misbegrepen of misbruikt worden. Hij moet ingepast worden, op een veel gematigder wijze dan heden ten dage het geval is, in de relatie met het andere & de ander.

Want alleen vermag men niets! Dat te beseffen!

Ik, voor mijzelf, neem nederig genoeg met mijn menselijk fundamenteel onvermogen. Tot het onderwerp mijner kunsten echter wens ik die machteloosheid niet te verheffen. Pretentieloos besef ik dat ik het Absolute nooit kan bereiken, maar het mag mij niet weerhouden er tóch naar te streven! Alles is relatief & daar geef ik mij ootmoedig rekenschap van. Evengoed is het relatieve mijn steeds achteruitwijkende horizon. Steeds ben ik op stap, door dag & nacht op zoek naar het licht van een onbereikbare ondergaande zon... Ontoereikende Verlichting, onweerstaanbare drang naar kennis die het menselijk lot droefgeestig maakt, omdat ze ons van het ene kwaad in het andere stort! De schaduwen der Verlichting zijn groter dan haar licht. Op het einde van deze eeuw blijft mijn credo: van wetenschap & technologie is het heil niet te verwachten. Ik wil geloven in geloof. Geloof in een God. De concrete invulling van het begrip God is onomlijnbare, want individueel verschillend. Ik wil geloven in de persoon, in het individu, in de kracht van het ik, in zijn veelvuldige gedaanten. Ik pleit voor geloof in de God van het op zichzelf & het andere gerichte ik.

Enkel door dat geloof daadwerkelijk te leven, waarde vriend, zal de mens er opnieuw in slagen echt helemaal zichzelf te zijn.

Ik groet u, in alle vriendschap,
Herwig.

Waarde Vriend van Apolloon,

- 51 -

l e n t e 1999
VN&S || III

Dank voor uw bericht, dat ik zonet te lezen kreeg. De inhoud ervan verbaasde me lichtjes. Hoewel ik het in eerste instantie eens was met uw uitspraak dat ‘cultuur’ een veel te grote impact op de identiteit van het individu aan het verwerven is, trekt ge, bij nader inzien, toch iets te fel van leer tegen alles wat ermee te maken heeft.

Dit zal u misschien een weinig ontnuchterend overkomen, maar het is mijn stellige overtuiging dat niets in het menselijk bestaan kan losgekoppeld worden van de cultuur waarin dat bestaan zich afspeelt. Een kennis van mij, een veelbelovende jongeling, met wie ik op onregelmatige basis correspondentie voer, drukte het in één van zijn brieven als volgt uit: “Geen enkel aspect van ons bestaan, hoe primair ook, staat los van de cultuur.”

Dat kan een erg ongenueanceerde stelling lijken, maar er gaat ontegensprekelijk heel wat waarheid in schuil. Is het inderdaad niet erg goedgelovig te denken dat zelfs maar de geringste van uw gedachten of gevoelens origineel zijn, d.i. ontstaan op louter ‘natuurlijke’ basis, zoals gij het zoudt noemen. Zulke uitspraak getuigt niet van de naïviteit, die gij wilt belijden, maar intégendeel van een grenzeloze & onterechte zelfingenomenheid!

Elke van uw meest innerlijke &, volgens u, originele & natuurlijke gedachten, impressies, ideeën & gevoelens kunnen ingeschakeld worden in de tradities, gebruiken & gewoontes van de maatschappij waarin wij leven & grootgebracht zijn. Door de opvoeding die wij van onze ouders, leraren & professoren, & van heel onze omgeving (wij zijn slechts het meest tastbare deel van alles wat ons omringt) genoten hebben, is onze oorspronkelijke onschuld & natuurlijkheid, die wij enkel ten volle konden beleven in de warme geborgenheid van de baarmoeder, voorgoed verloren gegaan.

Zijn wij niet, van het ogenblik dat wij – dankzij de pijn & de wilskracht onzer moeders – ter wereld geworpen zijn, verworpen tot getraumatiseerde wezens, met nog slechts één oorspronkelijk gevoel: het gevoel van heimwee naar die zachte, gelukzalige zee van tederheid & zorgeloosheid die de warme baarmoeder was? Zijn wij niet, na

“La base de la société,
de toute société,
est un certain orgueil d’obéir.
Quand cet orgueil
n’existe plus,
la société s’écroule.”
— E.M. Cioran, Vacillations

eerst verschrikt onze ontzetting om zoveel onrecht uitgeschreeuwd te hebben, op zoek getogen naar dingen & personen, die als substituut konden doorgaan voor de voorgoed teloorgegangene zorgeloze, verwarmende & voedende atmosfeer van het moedernest?

Ja, het doorknippen van de navelstreng is de eerste & grootste misdaad, die een boreling in deze wereld aan den lijve ondervindt. Na het geweld van de bevalling is het het tweede onrecht dat zo'n pril & kwetsbaar wezentje te verwerken krijgt. Vanaf dan weet het dat, als het in de wereld, waarin het verzeild is, iets wil waarmaken, het er zich de grootste inspanningen voor zal moeten getroosten. Met dat instinctieve besef toogt het op zoek naar voedsel, de meest primaire noodzaak om het in dit leven te redden, die het zal vinden aan de moederborst. De reflex om als vanzelf een zuigende beweging te maken is kenschetsend voor wat het in zijn latere bestaan te wachten staat. Om iets te bewerkstelligen in de wereld, waar het dik tegen zijn zin in terechtgekomen is, zal het moeten werken & vechten, & vooral: heel veel slikken.

Daar is het dat wat wij 'cultuur' noemen zijn intrede doet: de noodzaak om van dingen gebruik te maken, die zich in de omringende werkelijkheid aanbieden, om in de maatschappij waarin men geworpen is, overeind te kunnen blijven. De wil om te overleven maakt het ons allen noodzakelijk om ons te schikken naar de ijzeren wet der cultuur, die een loutere opeenstapeling is van ogenschijnlijk steeds meer verfijnde & meer uitgewerkte tradities.

Daaraan te willen verzaken is baarlijke onzin! Beter kunt ge dan onmiddellijk een einde aan uw leven stellen! Dan zult ge misschien terug de baarmoederlijke status bereiken, in de gedaante van de Dood, de Hemel, het Eeuwige Paradijselijke Leven of het Niets, ge noemt het maar zoals ge zelf wilt...

Maar als gij beslist in leven te blijven, zult ge rekening moeten houden met een strikt minimum aan culturele & maatschappelijke premissen waaraan ge u nooit kunt onttrekken. Het enige wat ge vermoogt is uw onderworpenheid eraan tot een zo klein mogelijke graad te beperken.

Schrijvers, muzikanten, dichters zoals gij, & kunstenaars in het algemeen zijn degenen die hun leven daarvan ten dienste stellen. Door met behulp van de taal of de muziek op zoek te gaan naar waarheid & schoonheid & naar dat waarvan zij vermoeden

dat het hun oorspronkelijke identiteit is, hopen zij weer in de baarmoeder binnen te dringen. Hun gevecht is er in feite één tegen de Dood. Weten zij niet dat zij voor een onbegonnen onderneming staan? Hun ganse leven maken zij zichzelf wijs dat zij, door over liefde, geloof, hoop, herinneringen, gevoelens &... de Kunst te praten, zichzelf op het spoor zullen komen & erin zullen slagen abstractie te maken van elke culturele & maatschappelijke rem.

Het loutere feit dat zij zich dat ten doel gesteld hebben bewijst echter hoezeer de cultuur hen met haar allesvernietigend gif alreeds aangetast heeft. Want is het niet zo dat het materiaal dat zij gebruiken evenzeer cultureel gedetermineerd is? Dat alles wat door hen vervaardigd wordt – hun geschriften & gedichten & liederen – evenzeer deel uitmaakt van wat u zoveel last schijnt te bezorgen? Culturele producten zijn hun kunstwerken!

Dus koester geen ijdele hoop, mijn dierbare vriend: zolang gij ademt & leeft, zal de cultuur ook u in een verstikkende wurggreep houden. Aan u de beslissing om af te kloppen, of niet...

Vriendschappelijke groet,
Karel.

COLYA

In nachten zoals deze
Slaat de onrust om zijn borst
En heeft zijn hele wezen
Vol weedom vuns & vort.

Verderfelijk zijn de dromen,
De schijn waarin hij sliep,
Daarin was zij gekomen,
De muze die hem schiep.

Zijn ziel had rust gevonden
Aan hare boezem rein,
Voor altoos vastgeklonken
Was wat zij wilde zijn.

Doch 't mocht niet blijven duren,
De smart beval haar weêr
Tourmenten te verduren
Die buigen 't hoofd terneêr

Wat rest nog van het leven,
Wanneer ik eenzaam dicht
Om anderen te geven,
Tot ik – ach! – nederzwicht?

CHR. MOONEN

PROEVE VAN HET BESCHRIJVEN DER

MOEST ER IN WAT VOLGT OVEREENKOMST BESTAAN MET ANDERE DENKERS DAN IS DAT omdat we het over dezelfde werkelijkheid hebben. Dit geschrift staat waardig los van enige beïnvloeding & indien de beminde lezer het nodig acht elke volzin reeds vooraf de oorlog te verklaren, dan is dit niet enkel betreutenswaardig, maar ook een voorbeeld van een pseudo-dispuut tussen zijn woorden — die wellicht de zijne niet zullen zijn — & de mijne. Men moet immers dezelfde noodzakelijkheid van ieders denken begrijpen & het geschrevene kan dan ook een waardige bijdrage daartoe leveren.

Men moet begrijpen dat dit werkstuk zichzelf wil verklaren. Het zou fout zijn het op te vatten als een rechtlijnig betoog. Dit impliceert dat er geen hiërarchie bestaat tussen de stellingen & dat men derhalve in principe enkel & alleen tot hoofdstellingen kan komen uit pedagogische overwegingen.

- § 1. Standen van zaken zijn anoniem. Haast a-priorische, wezenloze vormen, louter de voorgestelde ruimtelijkheid van ieder woord & begrip. Ze zijn tegelijk ook a-posteriorisch, hun ruimtelijkheid verraadt hun ontstaan uit de werkelijkheid & hun constante levendige wisselwerking ermee. Om het begrip van standen van zaken te bevatten, moet men weten dat een redevoering sterker is met gebaren. Dat ze anoniem zijn, is reeds gesteld, maar vormt de kern van dit betoog. Men kan ermee bijna alles aanvangen & eenvoud-

dige standen van zaken passen in vele feiten. De meest eenvoudige stand van zaken is de oppositiestand tussen twee zaken. In de volzin beschrijft men een feit. Bijvoorbeeld Er staat een hut in het bos. Een feit bevat een stand van zaken. Een stand van zaken is dus een isolement uit een feit. Men kan stellen dat binnen een stand van zaken iedere component verworpen is tot louter een inhoudloos element. Er staat iets in een groter iets zou de beschrijving zijn van de stand van zaken van die volzin. Standen van zaken kunnen niet van elkaar gescheiden worden & verbinden derhalve fenomenen die in wezen niets met elkaar te maken hebben op een ongeforceerde manier. Zo kunnen communisten zich onder het volk begeven als vissen onder water. De stand van zaken is niet meer wat die twee volzinnen met elkaar verbindt.

Naast de volzin heeft elk begrip haar eigen stand van zaken, de voorstelling van het systeem waarnaar het begrip verwijst. Men kan in die zin een begrip opvatten als een ongecompliceerde volzin & een volzin als een complex begrip. Wanneer men immers louter de standen van zaken voor ogen houdt, vervaagt het verschil tussen volzin & begrip. Grammatica verraaft enkel de complexiteit van standen van zaken.

Gelijkaardige (zoals twee driehoeken) of in elkaar passende (zoals een zijde in een driehoek) standen van zaken tussen twee volzinnen of begrippen kunnen onmogelijk van elkaar gescheiden worden. Aldus ontstaan er verbanden tussen volzinnen of begrippen met gelijkaardige standen van zaken zoals een metafoor met waar het voor staat. Zoals overigens zelfs in de vorige zin & het betoog in zijn geheel. Daar het onmogelijk is deze gelijkaardige of in elkaar passende standen van zaken van elkaar te scheiden, impliceert dit, dat men ook niet kan zeggen of er tussen de feiten een reële verbintenis bestaat of een verwarring. Het is zinloos zich hierover uit te laten.

Taal is metaforisch. Deze proeve draagt bij tot het in kaart brengen hiervan. Standen § 2.
van zaken grijpen in op alles waarin ze passen. Ze zijn daarin oncontroleerbaar & vormen voor de mens dat stukje onvrij & willoos deel van het denken. Men kan daarom geen gewild onderscheid maken tussen de wereld van de voorstellingen & die van de realiteit. Een 'theorie' behoort tot de voorstellingen, de beelden. Een 'gebouw' heeft met haar stand van zaken ook zo haar vertegenwoordiging in diezelfde wereld. Wat

zijn de grondvesten van uw theorie? Is dat een verwarring of een reële verbintenis? Men kan zich onmogelijk scharen achter één van die opvattingen. Dit mysterie zorgt voor de filosofische fascinatie & problemen binnen ethiek & andere wijsgerige disciplines.

- § 3. De standen van zaken zorgen voor een noodwendige, onmiskenbare verbinding tussen entiteiten zoals de realiteit, de taal & de muziek. Daar het dus zo is, dat taal & haar beeld met de werkelijkheid verbonden wordt door de standen van zaken, kan men vooraf weten wat de metafysica moet zijn, namelijk het louter beschrijven van standen van zaken. Woorden als ‘zijn’ & ‘worden’ zijn vingerwijzingen naar positiebesef tussen niet ingevulde elementen, de pure stand. Hier wordt niet de metafysica gedenigreed, maar het kan dat wel voor gevolg hebben. Dat hangt af van wat men onder taalfilosofie verstaat. Het statuut van de logica heeft daarmee opvallend veel gelijkenis met dat van de metafysica. Zich uitlaten over het karakter van de logica – & zich zodoende onderhouden over de plaats van die discipline binnen de werkelijkheid – zegt automatisch iets over het statuut van de metafysica op zich, daar deze onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn als zou het kunnen gaan over praktisch hetzelfde statuut.

Ik heb u de verklaring van deze tekst gegeven doorheen de tekst. Dat deze tekst onmiskenbaar tot stand kon komen heeft te maken met het feit dat dit geheel een verwarring kan zijn of een reële verbintenis. Er wordt hier immers louter met standen van zaken gewerkt (& men kan het geheel derhalve opvatten als metafysica, op zijn minst vele zinssneden eruit).

Geschreven wanneer het me helder voor ogen scheen.

INHOUD VAN HET TWEEDE NUMMER: — lente 1999

De schutbladverluchting is van COLYA; opmaak van MEYDELRANCQ.

De verluchtingen werden door de auteurs zelf ontworpen

& voor elkaar. De inhoud is in orde van verschijnen:

van RENIER DE BELIE	Pro Milone p. 9
van TH. CROMHOORN	Kampbereid p. 10
van CHRISTOPH MOONEN	Verzen p. 15, 55
van ILYA EL REY	Het Ballet van het Betekenisloze p. 18
van C.C. MALIUS	De Dichter p. 31
van COLYA	Verluchtingen bij De Dichter p. 30 e.v., 54
van LOD. MEYDELRANCQ	Geen u, geen ik... p. 45
	Bewening ener Misbegrepen Liefde p. 44
van FILIP ABTS-BILLIAU	Diagonale Gedachten p. 46
van H. DE BOECK	Proeve van het beschrijven der Rede op zich p. 56

www.student.kuleuven.ac.be/~m9815293 | vns@geocities.com

De medewerkers worden verzocht hun bijdragen op schijf of met elektronische post in te zenden; uitzonderlijk worden ook uitgetijpt-gedrukte versies toegestaan. Het werk moet steeds vergezeld zijn van de naam des scheppers, diens kunstenaarsnaam & thuisadres, gedagtekend & met een veelzeggende titel benoemd. Toezending is tegelijk 't bestuur oorlof verlenen, de schrijftuur een zeldzame keer in te korten of op te delen, te verbeteren waar nodig & af te drukken in 't blad. Gebeurlijke veranderingen worden voorafgaandelijk aan het verschijnen, ter goedkeuring aan den inzender toebezorgd. Elke bijdrage moet geschapen zijn door een schepper die op 't moment van scheppen de uitgave ervan in slechts Van Nu & Straks voor ogen had. Men kan zich te Leuven wenden tot dhr. Chr. Moonen op de Bogaerdenstraat 15⁶; te Gent richte men zich tot dhr. H. De Boeck, Verdedigingsstraat 13. Gelieve zich voor alle administratieve zaken te richten p/a Lod.

Losse nummers zijn te verkrijgen bij de betere boekhandel of op schriftelijke aanvraag aan EU -12½,- | -500,- BEF | FL -26,-. Abonnementen zijn eveneens verkrijgbaar op schriftelijke aanvraag, aan de volgende tarieven: voor het luxe- & steunabonnement EU -86½,- | -3.500,- BEF | FL -185,- Voor het gewoon abonnement EU -50,- | -1.998,- BEF | FL -105,- Voor studenten EU -27,- | -1.096,- BEF | FL -58,-. Het abonnement loopt over vier nummers, & gaat in met het eerst volgende nummer. Men kan intekenen voor het abonnement door het overschrijven der verschuldigde som op onze rekening bij de GENERALE BANK: 230-0189292-65.

